

ЛІТАРАТУРНЫ АЛЬМАНАХ

ПАЛАЦ

2017

Гомель 5

Анатоль Юніцкі

Бацькоўскі заповіт

Я часта ўспамінаю бацьку.

І ў сне ён прыходзіць да мяне з таго, патоўбаковага свету, і ў паўрэальнасці знаходзіцца побач. Ён можа сядзець у крэсле, побач з маім ложкам, калі я павінен вось-вось прачнуцца, можа знаходзіцца ў кабінце майго офіса, калі праводжу з калегамі нейкае пасяджэнне... Можа нават злёгка пахітаць галавой, падтрымліваючы маё нейкае нечаканае рашэнне ці прапанову.

А калі яму нешта не падабаецца, маўчыць і глядзіць пад ногі.

А здараецца і такое — прыходзіць да мяне не адзін, а з усімі сваімі роднымі — дзедам Пятром, бабуляй Серафімай, нават з першымі пасяленцамі Юніцкімі — Міколам, Пятром і Адамам...

І што цікава — іх ніхто не бачыць і не чуе. І я ўжо з цягам часу прывык да іх нечаканага з'яўлення, не здзіўляюся, а толькі радуюся: яны за мяне ў адказе, а я ў адказе за іх, і мы навечна звязаны між сабою ў тугі і нябачны вузел. Духоўная суровая нітка паміж жывымі і тымі, хто пайшоў у лепшы свет, ніколі не рвецца, яна мацнейшая за ўсялякія злучэнні ў свеце.

Рэдка, але выпадалі моманты, калі заставаліся з бацькам на адзіноце. Асабліва тады, калі мы, дашчэнтну задаволіўшыся рыбалкай, укладваемся каля вогнішча, чакаем, калі зварыцца юшка са шчупакоў і тлустых карасёў, ліноў і акунёў. Залатыя і незабыўныя вечары! Цудоўныя і шчаслівыя.

Гаварыў у асноўным бацька. Мне было цікава яго слухаць, я заўсёды ўслухоўваўся ў яго словы. Так, тое, што ён пакінуў нас з маткаю, наклала нейкі горкі адбітак на нашыя ўзаемаадносіны, не было яго побач у цяжкія перыяды майго жыцця, але... Але і адмаўляць не магу, што ён дапамагаў мне, ушываў на маё станаўленне. Памагаў стаць на ногі, уладкоўваў маё жыццё, як мог.

Тое я праз шмат гадоў усвядоміў, калі сам варыўся ў калізіях сямейнага жыцця, матляўся ад аднаго берага да другога, стараючыся знайсці выхад з той ці іншай сітуацыі. А тупікі былі, не адзін раз упіраўся лбом у непрабівальную сцяну — біўся, біўся, а змяніць нічога не мог...

Мы не адрываем з бацькам погляды ад вогнішча, у якім згараюць сухія дровы (іх ён падрыхтаваў загадзя), быццам там, у жоўта-чырвоным полімі знаходзім разам з ім тыя адказы, што нас непакоілі ўсё жыццё.

— Скажы, сыне, ці можа хто быць раднейшым за сваю маці?

Ён ведае мой адказ і таму працягвае далей:

— Так, ніхто... І жывуць у вёсцы дзве сям'і побач. Амаль адначасова нарадзілі сыноў. Адна сям'я бедная, другая — багатая. І ў беднай жанчыны праз нейкі час пачынае прападаць малако, якое так неабходна немаўляці. Суседка, даведаўшыся пра тое, а яны быццам і добра ладзілі

між сабой, прапанавала свае паслугі — у яе малака было ўдосталь, нават залішне, сцэджвала яго, каб не гарэла ў цыцках. Але суседка наадрэз адмовілася: «Не, дзякую, суседачка, тваё малако можа зменшыць сынаву любоў да мяне». Дадала пры гэтым: «Я ж яму свае песні і калыханкі пець буду, свае казкі расказваць, і ён мяне будзе слухаць, а не іншых... Бо як у Першым пасланні Пятра (2.2) моўлена: "...як нованароджанае немаўля, палюбі чыстае слоўнае малако, каб ад яго вырасці вам ў паратунак; бо вы пазналі, што добры Гасподзь"».

Я маўчу. Зразумеў — бацька падступаецца да нечага галоўнага.

— Дзве маці — гэта як дзве айчыны. Адна з іх — твая родная, дзе ты нарадзіўся, піў малако роднай маці. Другая ж — тая суседка, якая жыве за высокім плотам, злая і каварная, але прапаноўвае табе свае паслугі. Але ўзамен патрабуе шмат чаго...

— Цікава...

— Носячыся па прасторах неабдымнага эсэсэсэра, пакутуючы на холад і голад, я зразумеў галоўнае — мілей за сваю радзіму, сваю родную зямельку, якую чамусьці называюць «малой радзімай», — нічога ў свеце няма. Як і няма «малой радзімы» — яна ёсць адна, і не вялікая, і не малая. Няхай на сваёй радзіме я буду цярдэц утвая болей цяжкасцяў і крыўдаў, але — на роднай зямлі, якая ў маім сэрцы, якая выкарміла мяне малаком і сагрэла цяплом сваім.

«Ну і філосаф ты, бацька Эдуард, — падумаў пра яго, — ты і педагог, і выхавацель, і — святар... Цябе жыццё спрабавала скруціць у бараноў рог, выпрабавала цябе на трываласць і моц, зневажала і калечыла фізічна і духоўна, даводзячы да сардэчных захворванняў... Цябе, падлетка, савецкі рэжым прымушаў, каб ты ў трынаццаць гадоў вырабляў норму па выгачцы снарадаў, як дарослы... І ніхто не прыходзіў да цябе, каб памагчы, абагрэць... Ты цудам выжыў. Чаго табе тое каштавала, не ведае ніхто, таму што рэдка каму ўдавалася прайсці праз тое гарніла выпрабаванняў і застацца ў жывых, застацца пра гэтым чалавекам з чыстай душой, не носячы за пазухай крыўду і злосць на сваіх крыўдзіцеляў... Духоўная сіла і моц, якія ты чэрпаў у малітвах да Бога, і выратавалі цябе ад гібелі, далі ўпэўненасць у сабе і — сілу...»

Трашчаць галінкі ў вогнішчы, пырскаюць іскрамі, якія ўздымаюцца ў цёмнае неба і гаснуць.

— Ты, сын, не ведаеш пра маё юначчае захапленне, я табе пра тое ніколі не раскаваў. У твая гады, калі я бадзяжнічаў па свеце, па бясконцых савецкіх дарогах, калі бачыў вакол сябе ўсё чужое і незразумелае, чужую мову і культуру, — засумаваў я па родных мясцінах. Мною авалодала настальгія, боль па маёй радзіме: па роднай вёсцы Крушнікі. Не ведаю, што падказвала мне, мусіць, сам Бог усяліў у маю душу любоў да Палесся, да палешукоў і маіх родзічаў. Ну ніяк я не мог адарвацца ад роднай зямлі, ад чарнічна-ажынных палянаў у сасновым бары, ад любімай рачулкі Скалодзінкі, ад векавога дуба, на якім мы жылі з братам Янікам, ратуючыся ад начных бандытаў і разбойнікаў. Хіба ж можна

прамяняць на што-небудзь іншае чароўны пах і водар лясоў, настоеных на малінніку і чаборы, грыбныя мясціны ў блізкім лесе... Нельга прамяняць ні на якія багацці!

Маўчу, слухаю, і мне прыемны голас бацькі, яго разважлівасць і розум.

— Я на пачатку свайго бадзяжніцтва вазіў з сабою маленькую кніжачку, не памятаю, як яна і трапілася мне. Прачытаў яе ад радка да радка, амаль на памяць вывучыў. І чароўным званочкам звінелі ў маёй памяці радкі:

Мой родны кут, як ты мне мілы!..
Забьць цябе не маю сілы!
Не раз, утомлены дарогай,
Жыццём вясны мае убогай,
К табе я ў думках залятаю
І там душою спачываю.
О, як бы я хацеў спачатку
Дарогу жыцця па парадку
Прайсці яшчэ раз, азірнуцца,
Сабраць з дарог каменні тья,
Што губяць сілы маладыя,
К вясне б маёй хацеў вярнуцца...

Я гляджу на бацьку шырока раскрытымі вачыма і не пазнаю яго. А ён чытаў і чытаў па памяці раман у вершах геніяльнага паэта Якуба Коласа. І перада мною ўжо міжволі ўсплывалі вобразы і героі несмяротнай эпопеі, мацней за якую нічога не было ў свеце, — я ўсё больш і больш уваходзіў у сусвет той эпохі, таго часу.

— Магу табе пераказаць па памяці ўсю паэму, — усміхаецца бацька, глядзячы на мой здзіўлены твар, — яна пасялілася ў маім сэрцы на ўсё жыццё. І аднойчы, у час пераездаў і доўгіх падарожжаў-блуканняў, я згубіў тую кнігу. Мо і не згубіў, яе проста ўкралі ў мяне, калі спаў стомлены ад дарог. Мусіць, думаў злодзей, што то кашалёк з грашыма... Як я тады перажываў, месца сабе не знаходзіў! Было такое пачуццё, што я страціў дарагога чалавека. Радавала хіба тое, што запомніў яе ўсю. І кожны дзень, дзе б я ні знаходзіўся, абавязкова сам сабе чытаў чарговую частку ці ўрываек з гэтага твора, каб не забыцца...

Цякла тут з лесу невялічка
Травой заросшая крынічка,
Абодва берагі каторай
Лазняк, ракітнік абступалі;
Бруіліся ў цяньку іх хвалі
І ў луг чужь значнаю разорай
Ішлі спакойна між чаротаў,
Рабілі многа заваротаў,
Аж покі ў Нёман не ўцякалі.

Зялёны луг, як кінуць вокам,
 Абрусам пышным і шырокім
 Абапал Нёмна расцілаўся —
 За хатай зараз пачынаўся
 Ды йшоў квяцістай раўніною
 З мурожнай слаўнаю травою
 І ззяў на сонцы ў пералівах
 Пяшчотных тонаў. Як на нівах
 Жыгта збажынкi лёгка гнуцца
 І людзям радасна смяюцца
 Сваім прыемным, мілым спевам
 Пад лёгкім ветрыку павевам,
 Так гнуцца, гойдаюцца травы,
 Як пройме ветрык іх ласкавы,
 І пойдучь хвалі травяныя
 З прыемным спевам чарадою,
 Зашэпчуць краскі між сабою,
 Нібы дзяўчаткі маладыя...

— Там, пад Ташкентам, калі мы знаходзіліся ў дзіцячым доме, мае самыя надзейныя сябры — Ніначка Лазарава, Ева Кохан, Марыя Шаўлоўская і Марыйка Шабалтас, якую я ў душы кахаў, ведаючы, што важу з сабой «найкаштоўнейшую рэліквію», часта прасілі мяне, каб прачытаў ім паэму, бо і ім яна стала роднай і блізкай. І я ніколі не адмаўляў. Мы там, далёка ад радзімы, сілкаваліся духоўнымі сокамі роднай зямлі. Мусіць жа, Якуб Колас і падштурхнуў мяне да таго, каб я ў вольны час вёў дзённік. Дзённік свайго жыцця.

«Цякла тут з лесу невялічка, травой заросшая крынічка...» — прамоўлю ўслых ці прашапчу — і перад маімі вачыма ўсплываюць краявіды Крушнікаў, крынічка, што зарасла травой... Шолах асакі чуў, на губах смак чыстай крынічнай вады адчуваў...

І, наважыўшыся, у адзін з вечароў вырашыў напісаць нейкую замалёўку «Мая крынічка». Ці то апавяданне, ці то проста ўспамін пра родную вёску, сам не ведаю... Але, напісаўшы першы сказ, не змог пазбавіцца ад спакусы напісаць другі, і трэці, і пяты... Ды на роднай мове, чуючы коласаўскі пераклік словамі, на той мове, што гаварылі тата і матуля. Напісаў, дапісаў — і сам падзівіўся, як мне ўдалося выкласці свае думкі на паперы... Дзённік — гэта адно, а вось літаратурны тэкст, які я ніколі не спрабаваў пісаць, — зусім іншае, нешта тайнае, чароўнае, магічнае, пакуль што яшчэ непадуладнае мне.

І што я, дарагі Толя, надумаўся? Ты здзівішся... Надумаўся, наважыўся сваю «крынічку» даслаць Якубу Коласу. Так, так... Не здзіўляйся, сын мой. Такі я быў адчайны ў твая гады, як і ты, дарэчы, цяпер. Прызнаюся, асабліва і не спадзяваўся на адказ, — хіба ж знойдзецца час у класіка для нейкага меліяратара з палескай глушы! Але, і сам не мог паверыць у тое, праз нейкі час прыйшоў ліст ад аўтара «Новай

зямлі!»! Прыйшоў на адрас, які я паведаміў. Дрыжачымі рукамі адкрыў канверт.

«Паважаны Эдуард, дзень добры! — так пачынаў свой адказ Канстанцін Міхайлавіч Міцкевіч. — Прачытаў Вашае апавяданне. У ім ёсць цікавыя дэталі, назіранні, цудоўнае апісанне прыроды... Калі Вы пішаце, што гэта Вашая першая спроба, то пачатак абнадзейвае. Але ёсць у апавяданні і недахопы. Вось над імі Вам след і папрацаваць. Перапішыце яго зноў, звярніце ўвагу на псіхалогію герояў, нейкія іншыя дэталі, — і тады я згодзен перагледзець яго. Веру, што Вы на гэтай ніве даб'яцеся поспехаў».

— Я той адказ вывучыў на памяць, не абы ад каго прыйшоў, ад самога Коласа! Прызнаюся, цёплы адказ класіка мяне акрыліў. І — натхніў. З утроенай апантанасцю ўзяўся перарабляць «Крынічку». Мне так хацелася, каб апавяданне было надрукавана.

Над намі пракрычала начная птушка, залапатала крыламі. Бацька зняў з кастра казан, асцярожна і павольна разліў па талерках пахкую юшку. Незвычайны пах, ды і на смак яна была цудоўнай — лепш за бацьку ніхто не мог так прыгатаваць яе.

— І што ж, бацька, далей — ці выбіўся ты ў класікі? — пацікавіўся я з гумарком, каб прадоўжыць нашую размоў, бо ведаў, што ён ніколі і нідзе нічога не друкаваў.

Пасля таго, як мы пакаштавалі юшку і ўзялі «пад юшку», бацька, уздыхнуўшы, прадоўжыў:

— Паслаў і другі варыянт. Адказ прыйшоў, ён быў таксама цёплы і шматабяцальны. Зноў папрасіў Канстанцін Міхайлавіч, каб я вярнуўся да апрацоўкі апавядання, другі варыянт прыйшоўся яму да душы.

— І?

— Здарылася тое, што не павінна было здарыцца: над трэцім варыянтам я працаваў больш за месяц. Склаў акуратна ўсё ў тэчку, падпісаў — «Мая крынічка», Эдуард Юніцкі. Збіраўся праз дзень-два яшчэ раз перачытаць, выправіць недакладнасці і адаслаць у Мінск. Але тэчка з рукапісам нечакана знікла. І два лісты Якуба Коласа, і трэці варыянт апавядання нечакана прапалі. Як у ваду канула тэчка. Аднавіць у памяці напісанае я ўжо не змог. Ды і не хацеў. Ніяк не мог здагадацца, хто тое б мог зрабіць — украсці рукапіс. А з цягам часу прапаў імпрэт да літаратурнай творчасці, адзінае, што мне было прыемна, дык гэта тое, што я перапісваўся з класікам, народным паэтам Беларусі Якубам Коласам. І словы, якія ён напісаў мне ў другім адказе: «Любіце, Эдуард, нашую Беларусь. Яна ніколі Вам не здрадзіць!»

Мы маўчым, забыўшыся на юшку. А яна яшчэ пахне Прыпяццю, сасновым борам, гукамі і нячутнай мелодыяй вечнасці, у якую мы на імгненне прыходзім і некалі сыходзім; салаўіным пошчакам і водарам ядлоўцу, ажынамі і дурнап'янам, спелым жытам і васількамі на ўзмежку...

Пах Палесся — п'янкi і чараўны. Нічога няма прыгажэйшага ў свеце, чым мая родная Беларусь!

А потым мы кладзёмся на цёплую зямлю і глядзім у космас. Яшчэ не запаліў нябесны чараўнік зоркі ў небе, мусіць, спазняўся са сваім факелам падляцець да кожнай, каб удыхнуць у яе жыццё. Адна вялізная зорка, не дачакаўшыся яго, згараючы ад кахання, сарвалася са свайго кручка і, прачырыўшы на небасхіле зіхоткую паласу, упала ці то ў мора, ці то ў возера...

— Загадаў жаданне, сын?

— Так, загадаў.

— Няхай здзейсніцца.

— Няхай...

Нам яшчэ шмат трэба будзе апавядаць адзін аднаму пра свае тайны і жаданні, дзяліцца думкамі пра будучае, але найбольш я хачу пачуць ад яго нейкіх прамых указанняў, заветаў, парад — з імі заўсёды я адчуваў сябе ўпэўнена і смела.

Вогнішча амаль дагарала, ад яго ўжо не ішоў дым. Мы не падтрымлівалі ў ім жыццё, таму што яно аддало нам сваю энергію і сілу, і нам ужо і сагравацца не трэба было — дзённае цяпло яшчэ не пакінула зямлю.

У небе, падаючы рэгулярна сігналы чырвоным сполахам, пралятаў з поўдня на поўнач спадарожнік зямлі. Ён, мусіць, аглядаў зямлю і фатаграфавалі яе разам з людзьмі. Сёння робяць такія фатаграфіі зямлі, што з космасу можна прачытаць і тэкст газеты. Так што мы з бацькам можам трапіць на старонкі гісторыі. Толькі на якія старонкі? Апантаных рыбакоў? Ці двух гультаёў, якія ляжаць на зямлі і нічым не займаюцца? А нам дык усё роўна, мы і без здымка даўно ў гісторыі. Бацька — у будаўніцтве дамоў і збудаванняў, а я — у пракладцы «струнных дарог» на зямлі...

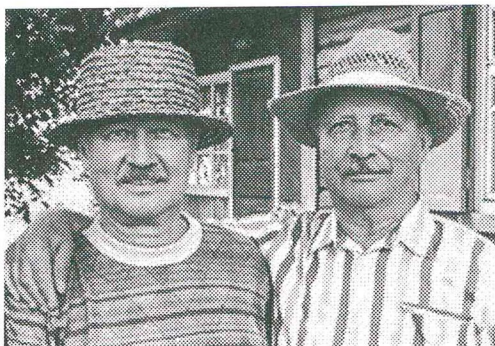
— Калі маёй першай настольнай кнігай з'яўляецца «Новая зямля», то пасля яе не меней важнай і значнай стала кніга Янкі Сіпакова «Зялёны лісток на планеце Зямля». Вось я і перадам яе табе. Яна будзе табе служыць і кампасам, і кірункам, і дарогай у заўтрашні дзень. Сіпакоў сабраў найцікавейшыя звесткі і факты пра нашу радзіму Беларусь. А яна цябе, як і мяне, ускарміла і вывела на прасцяг і прастор гісторыі. На першай старонцы я напісаў словы Якуба Коласа — «Любі сваю радзіму, яна не здрадзіць табе».

— Добра, бацька, дзякую. Я заўсёды ганарыўся сваёй Айчынай і буду ганарыцца ёю, дзе б ні быў.

— Ну і добра, Толя. Тады я спакойны.

— Чаму — «спакойны»? Мы хіба развітваемся?

— Ды не, я проста так, да слова, — ухіліўся ад адказу бацька, — мне патрэбна ведаць гэта. Таму што ты жывеш і працуеш то ў Маскве, то ў Кіеве, то ў Сіднеі, а то ў Вільні — былой сталіцы нашага Вялікага Княства Літоўскага і Рускага... Але жыццё тваё складзецца так, што ты,

Анатоль Эдуардавіч і Эдуард Пятровіч Юніцкія
на лецішчы бацькі.

як бадзяжны сын, вернешся да сваёй маці-радзімы...

— Адкуль ведаеш, бацька?

— Усё да гэтага ідзе. Таму што ты ўсюды чужы, хаця на табе і кляймо «российский учёный». Які ты расейскі, калі ты беларус, родам адсюль — таму ты і беларускі вучоны!

— Усё так, бацька, і інакш быць не можа.

Па даліне папльгў сівы туман. Касмылі яго дабіраліся да нашых

ног. Пачала ўжо астываць зямля, патыхнула прахалодай. Мы, трошкі счакаўшы, падняліся з зямлі і пачалі збірацца ў адваротны шлях.

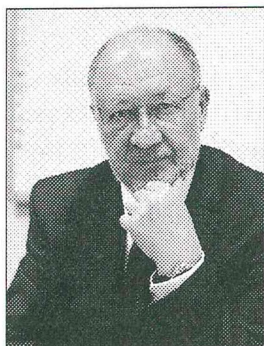
Ужо на лецішчы, калі сабраліся спаць, падышоў да мяне бацька і падаў абяцаную кнігу.

— Я не ўтрымаўся і следам за Янкам Данілавічам ад рукі перапісаў яго радкі — так цудоўна яны і сардэчна гучалі. Няхай радасць сустрэчы з гэтай кнігай, з яе зместам перадацца і табе.

— Дзякую, бацька, — узяў у рукі кнігу. — І я буду насалоджвацца ёю.

— Дабранач, сыне, — абняў ён мяне перад тым, як пайсці ў спальню, пацалаваў у скроню. — Салодкіх сноў табе.

— Дабранач, бацька!

Анатоль Юніцкі

Нарадзіўся ў гарадскім пасёлку Камарын Палескай (Мазырскай, цяпер Гомельскай) вобласці 16 красавіка 1949 года. У 1967 годзе паступіў у Цюменскі індустрыяльны інстытут. Пасля інстытута і службы ў войску працаваў у дарожна-будаўнічым трэсце № 2 Гомеля на пасадзе тэхніка, інжынера, старшага інжынера. З 1977 да 1985 года, 1987–1988 — старшы інжынер, вядучы інжынер, кіраўнік патэнтна-ліцэнзійнай службы Інстытута механікі металапалімерных сістэмаў Акадэміі навук БССР (Гомель). У 2002 годзе абараніў доктарскую дысертацыю па тэме «Струнныя

транспартныя сістэмы — новыя тэхналогіі ў наземным транспарце» ў Міжнароднай Акадэміі інфармацыйных тэхналогіяў (Мінск). З 2004 года — генеральны дырэктар — генеральны канструктар ТАА «Струнны транспарт Юніцкага». Аўтар, вынаходнік, распрацоўшчык і генеральны канструктар дзвюх прынцыпова розных транспартных сістэмаў: наземнай — струнны транспарт Юніцкага (СТЮ, распрацоўка здзяйсняецца з 1977 года) — і касмічнай — неракетная транспартная сістэма для асваення калязямной касмічнай прасторы (Агульнапланетны транспартны сродак — АТС, распрацоўка з 1977 года).